

Non official translation / Qeyri-rəsmi tərcümə¹

İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun və digər müvafiq sənədlərin dərc edilməsi və yayılması haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2021)4 sayılı Təvsiyəsi

(Nazirlər Komitəsi tərəfindən 22 sentyabr 2000-ci ildə nazirlərin nümayəndələrinin 1412-ci iclasında qəbul edilib)

Nazirlər Komitəsi, Avropa Şurasının Nizamnaməsinin 15-ci maddəsinin b bəndinin müddəalarına uyğun olaraq,

Avropada insan hüquqlarının, qanunun aliliyinin və demokratiyanın səmərəli müdafiəsində İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiya sisteminin (ETS № 5, "Konvensiya") mühüm rolunu xatırladaraq;

İştirakçı dövlətlərin Konvensiyanın 1-ci maddəsinə əsasən Konvensiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqları öz yurisdiksiyalarında olan hər kəs üçün təmin etmək öhdəliyini xatırladaraq;

Nəzərə alaraq ki, Konvensiya sistemi haqqında bilgilərə malik olma onun həyətliyi və effektivliyi üçün zəruri şərtidir, çünki bu, milli qərarların Konvensiyaya uyğunlaşdırılmasını təmin etməklə və Konvensiyanın pozulmasının qarşısını almaqla Konvensiyanın milli səviyyədə həyata keçirilməsini, habelə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin ("Məhkəmə") qərarlarının icrasını asanlaşdırır və buna görə də iştirakçı dövlətlərin bu cür bilgilərin təşviqi və möhkəmləndirilməsi ilə davamlı olaraq məşğul olması və bu işə sadıqlığı tələb olunur;

İştirakçı dövlətləri ölkədaxili səviyyədə məhkəmə qərarlarının icrası prosesinə maraqlı tərəfləri cəlb etmək üçün Məhkəmənin qərarlarının, fəaliyyət planlarının və məlumatlarının, habelə Nazirlər Komitəsinin qərar və qətnamələrinin dərci və maraqlı tərəflərə çatdırılması işini inkişaf etdirməklə, habelə müvafiq sənədləri, o cümlədən Məhkəmənin mühüm qərarlarını tərcümə etməklə və ya ümumiləşdirilmiş icmalını təqdim etməklə onların əlçatanlığını təşviq etməyə çağıran 27 mart 2015-ci il tarixli Brüssel Bəyannaməsinə istinad edərək;

İştirakçı dövlətləri Konvensiyanın milli səviyyədə həyata keçirilməsini və ona riayət edilməsini təmin etmək vəzifəsinin tərkib hissəsi kimi Məhkəmənin presedent hüququnun və hüquqi materiallarının müvafiq dillərə tərcüməsini təşviq etməyə və bununla da Konvensiyanın prinsip və standartlarının daha geniş dərkinə yardımçı olmağa çağıran 13 aprel 2018-ci il tarixli Kopenhagen Bəyannaməsinə istinad edərək;

Nazirlər Komitəsi tərəfindən 4 noyabr 2020-ci ildə qəbul edilən, Konvensiya sisteminin davamlı effektivliyini təmin etməyi nəzərdə tutan və bütün iştirakçı dövlətləri, digər məsələlərlə yanaşı, Məhkəmənin onlara qarşı çıxardığı qərarlara riayət etməyə, Konvensiyanın təşviqini və effektiv icrasını təmin etməyə, Məhkəmənin presedent hüququnu milli səviyyədə tərcümə etməyə və yaymağa çağıran "İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyası sisteminin uzunmüddətli səmərəliliyinin təmin edilməsi" barədə qərarı xatırladaraq;

Nazirlər Komitəsinin İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının mətninin və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun dərc edilməsi və üzv dövlətlərdə yayılması ilə bağlı üzv dövlətlərə Rec(2002)13 sayılı Təvsiyəsini xatırladaraq və indiyədək bu Təvsiyəni yerinə yetirmək üçün iştirakçı dövlətlər tərəfindən görülmüş işi alqışlayaraq;

¹ Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur. Mətn Avropa Şurasının icazəsi ilə tərtib və istifadə edilmişdir. Bu sənəd Avropa Şurası ilə razılaşma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin)/naşirlərin məsuliyyət daşması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının "Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək" layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

Rec(2002)13 sayılı TövsİYənin qəbulundan bəri Konvensiyanın onun bütün iştirakçı dövlətlərində daxili hüquq sisteminin ayrılmaz hissəsinə çevrildiyini və Məhkəmə tərəfindən baxılmış işlərin sayının və müxtəlifliyinin əhəmiyyətli dərəcədə artdığını və eyni zamanda milli, regional və ya lokal səviyyələrdə həmin işlərə aidiyyəti olan dövlət orqanlarının sayının artdığını nəzərə alaraq;

İnterlaken prosesinin gedişində aparılmış islahatların on ili ərzində Konvensiya sistemində baş vermiş dəyişiklikləri, habelə Konvensiya sistemində aid sənədlərin sayının artmasını nəzərə almaqla Konvensiyanın milli səviyyədə həyata keçirilməsi üçün üzv dövlətlərin addımlar atmasının zəruriliyini vurğulayaraq;

Məhkəmənin presedent hüququnun tərcümə olunması və yayılması ilə bağlı üzv dövlətlərdə mövcud praktikanın müxtəlifliyini və presedent hüququ barədə faktiki məlumatın olması və müvafiq milli orqanların onu tətbiq edə bilməsi üçün bir neçə üzv dövlətin bu cür tərcümə və yayılmanın əsas prinsiplərinə dair təlimata malik olmağa ehtiyacı olduğunu nəzərə alaraq;

Konvensiya sisteminin davamlı effektivliyinin təmin edilməsinə HUDOC məlumat bazalarının mühüm töhfəsini, habelə bu sistemlərə çıxışı olmayan və ya Avropa Şurasının rəsmi dillərini bilməyən milli hakimiyyət orqanlarının və digər subyektlərin üzləşdiyi çətinlikləri etiraf edərək;

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafının milli səviyyədə Konvensiya sistemi haqqında bilgilərin genişləndirilməsini təşviq etmək üçün əhəmiyyətli imkanlar təqdim etdiyini qəbul edərək;

Konvensiyanın həyata keçirilməsi və milli səviyyədə Konvensiya sistemi haqqında bilgilərin təşviq edilməsi üçün milli insan hüquqları təsisatları, Ombudsman təsisatları, bərabərlik orqanları və digər insan hüquqları strukturları, habelə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birgə işin davam etdirilməsinin zəruriliyini vurğulayaraq;

Konvensiyanın milli səviyyədə həyata keçirilməsində, o cümlədən bunun üçün HELP (Hüquqşünaslar üçün İnsan Hüquqları üzrə Təhsil) Programı kimi əməkdaşlıq layihələrinin həyata keçirilməsində Avropa Şurasının üzv dövlətlərə dəstəyinin gücləndirilməsinin vacibliyini vurğulayaraq;

Üzv dövlətlərdə Konvensiya sistemində aid sənədlərin dərci və yayılması ilə bağlı ənənələrin və praktikanın müxtəlifliyini nəzərə alaraq;

Məhkəmənin qərar və qəraradlarının dərci siyasətində fərdi məlumatların qorunmasını artıq təmin etdiyini nəzərə alaraq,

Üzv dövlətlərin hökumətlərinə tövsiyə edir:

i. müvafiq vasitələrin və tədbirlərin köməyi ilə Konvensiya sistemində aid sənədlərin əlçatan olmasını, xüsusən də onların dərcinin və yayılmasının Rec(2002)13 sayılı TövsİYəni əvəz edən bu TövsİYəyə Əlavədə müəyyən edilmiş prinsiplərə uyğun olmasını təmin etsinlər;

ii. müvafiq vasitələrin və tədbirlərin köməyi ilə bu TövsİYənin müvafiq orqanlar və maraqlı tərəflər arasında geniş yayılmasını təmin etsinlər.

İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun və digər müvafiq sənədlərin dərc edilməsi və yayılması haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2021)4 sayılı Təvsiyəsinə Əlavə

1. Dərc etməni və yaymanı tənzimləyən əsas prinsiplər

1.1. Üzv dövlətlər İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının ("Konvensiya"), Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin ("Məhkəmə") presedent hüququnun və digər müvafiq sənədlərin müvafiq üzv dövlətin dil(lər)ində dərc edilməsini və yayılmasını təmin etməlidirlər.

1.2. Üzv dövlətlər Konvensiyanın və ona dair Protokolların mətnlərinin tam şəkildə dərc edilməsini və yayılmasını təmin etməlidirlər.

1.3. Üzv dövlətlər müvafiq üzv dövlətin Tərəf olduğu işlər üzrə Məhkəmənin presedent hüququnun mətninin tam şəkildə və yaxud milli kontekstlə əsaslandırılan hallarda mətnin əslini dəqiq şəkildə əks etdirən çıxarışlar və ya xülasələr şəklində və mətnlərin əslinə istinadları (məsələn, hiperlinklər vasitəsilə) göstərməklə dərc edilməsini və yayılmasını təmin etməlidirlər.

1.4. Üzv dövlətlər öz milli situasiyalarının müxtəlifliyini nəzərə alaraq, Konvensiyanın həyata keçirilməsinə cavabdeh olan milli orqanların, xüsusən də hakimlərin, prokurorların, hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının, penitensiar müəssisələrin müdiriyyətinin, sosial orqanların, milli insan hüquqları təsisatlarının² və lazımi hallarda digər strukturların və təsisatların səlahiyyət və məsuliyyət sahələri lazımi şəkildə nəzərə alınmaqla yuxarıda göstərilən sənədlərə çıxışı asanlaşdırmalıdırlar.

1.5. Üzv dövlətlər bunun ölkədaxili kompleks problemlərin və ya struktur problemlərinin həllinə kömək edəcəyini və yaxud yurisdiksiyaları daxilində Konvensiyanın və ona dair Protokolların tətbiqi üçün hər hansı digər formada aktual olduğunu hesab etdikləri hər bir halda müvafiq üzv dövlətin Tərəf olmadığı işlər üzrə Məhkəmənin presedent hüququnun dərc edilməsini və yayılmasını təmin etməlidirlər. Milli kontekstdə belə presedent hüququnun tam tərcüməsinə ehtiyac olmadığı hallarda mətnin əslini dəqiq şəkildə əks etdirən çıxarışlar və ya xülasələr şəklində və mətnlərin əslinə istinadları (məsələn, hiperlinklər vasitəsilə) göstərməklə dərc edilməsi və yayılması təmin edilməlidir.

1.6. Üzv dövlətlər Məhkəmənin onlara münasibətdə icra edilməli olan bütün qərar və qərardadlarının icra prosesində müvafiq iştirakçıların diqqətinə lazımi qaydada və operativ şəkildə çatdırılmasını təmin etməlidirlər. Onlar Məhkəmənin qərarlarının icrası kontekstində Nazirlər Komitəsinin qərar və qətnamələri, habelə həmin üzv dövlət tərəfindən təqdim olunan fəaliyyət planları haqqında məlumatın münasib hesab edilən formatda həmin iştirakçılara operativ şəkildə çatdırılmasını təmin etməlidirlər. Üzv dövlətlər həmçinin Nazirlər Komitəsinin bu sənədlərini və fəaliyyət planlarını münasib hesab edilən formatda dərc etməlidirlər.

1.7. Üzv dövlətlər imkan daxilində aşağıdakı sənədləri dərc etməli və yaymalıdırlar:

- Nazirlər Komitəsinin Konvensiyanın pozulmasının qarşısının alınması və Məhkəmənin qərarlarının effektiv icrası ilə bağlı üzv dövlətlərə tövsiyələrini, xüsusilə də İcraatın həddən artıq uzun sürməsinə qarşı səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri haqqında CM/Rec(2010)3 sayılı Təvsiyəni; Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarının operativ icrası üçün ölkədaxili səviyyədə tətbiq edilməli olan səmərəli vasitələr haqqında CM/Rec(2008)2 sayılı Təvsiyəni; Daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin təkmilləşdirilməsi haqqında Rec(2004)6 sayılı Təvsiyəni; Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarından sonra ölkədaxili səviyyədə müəyyən işlərə yenidən baxılması və ya icraatın bərpa olunması haqqında Rec(2000)2 sayılı Təvsiyəni;

- Məhkəmənin Reqlamentini və Məhkəmənin Sədri tərəfindən verilmiş "Praktik göstərişləri", habelə Məhkəmənin qərarlarının icrasına və işin dostcasına həllinin şərtlərinin yerinə yetirilməsinə nəzarət üçün Nazirlər Komitəsinin Qaydalarını və Komitənin iş metodları ilə bağlı verilən göstərişləri.

1.8. Üzv dövlətlər digər sənədlərin, yəni aşağıdakıların dərc olunmasının və yayılmasının arzu edilənliyini və məqsəduyğunluğunu qiymətləndirməlidirlər:

- Məhkəmənin Katibliyi tərəfindən presedent hüququ və ya Konvensiyanın maddələri və ya mövzular üzrə işlənib hazırlanmış materialların, habelə Avropa Şurası nəzdində Avropa Məhkəməsinin

* Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur. Mətn Avropa Şurasının icazəsi ilə tərtib və istifadə edilmişdir. Bu sənəd Avropa Şurası ilə razılaşma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin)/naşirlərin məsuliyyət daşması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının "Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək" layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

² Səmərəli, plüralist və müstəqil milli insan hüquqları təsisatlarının inkişafı və gücləndirilməsi haqqında Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2021)1 sayılı Təvsiyəsi.

Qərarların İcrası Departamenti tərəfindən icra məsələləri ilə bağlı hazırlanmış materialların və təlimatların;

- Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə Konvensiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların müxtəlif sahələrdə müdafiəsi və təşviqi ilə bağlı tövsiyələrinin – əgər bu, müvafiq üzv dövlətdə Konvensiyanın həyata keçirilməsinin gücləndirilməsi ilə əlaqədirdə, xüsusən də ölkədaxili səviyyədə kompleks problemlərin və ya struktur problemlərinin həllinə töhfə verəcəksə;

- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının tövsiyə və qətnamələrinin və onlara əlavə olunan məlumatların, müvafiq üzv dövlətə münasibətdə belə hesabatların dərc olunduğu hallarda Avropa Şurasının monitorinq və məşvərət orqanlarının və İnsan Hüquqları üzrə Komissarın hesabatlarının, habelə Avropa Şurasının monitorinq və məşvərət orqanları tərəfindən təqdim edilən tematik hesabatların, təhlillərin, şərhlərin və ya materialların – əgər bu, müvafiq üzv dövlətdə Konvensiyanın həyata keçirilməsinin gücləndirilməsi ilə əlaqədirdə, xüsusən də ölkədaxili səviyyədə kompleks problemlərin və ya struktur problemlərinin həllinə töhfə verəcəksə.

Bu qiymətləndirmə əsasında üzv dövlətlər milli orqanların Konvensiya sistemində aid olan digər sənədlər barədə bilgilərə malik olmaq ehtiyaclarını nəzərə alaraq, müvafiq sənədləri müəyyən etməli və prioritetləşdirməlidirlər. Lazımi hallarda bu qiymətləndirmə müvafiq maraqlı tərəflər, o cümlədən milli insan hüquqları təsisatları, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, elm adamları və hüquqşünas assosiasiyaları, xüsusən də vəkillər assosiasiyaları ilə məsləhətləşmə və əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilməlidir.

2. Dərc etmə və yayma üsulları

2.1. Üzv dövlətlər 1.2-ci və 1.3-cü bəndlərdə göstərilən sənədlərin və müvafiq hallarda yuxarıda qeyd olunan digər sənədlərin Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Konvensiyasının müddəaları nəzərə alınmaqla heç bir maneə olmadan elektron və/və ya çap formasında əldə edilə bilməsini təmin etməlidirlər.

2.2. Elektron formada sənədlərin və 1.2-ci bənddə göstərilən çap formasında sənədlərin əldə edilməsinin ödənişsiz olması təmin edilməlidir. Çap formasında digər sənədlərlə tanış olmaq üçün müraciət edən şəxsdən ağılabatan məbləğdə və sənədlərin surətinin çıxarılması və çatdırılması ilə bağlı faktiki xərclərdən çox olmayan rüsum tutula bilər.

2.3. Sənədlərin dərc olunması və yayılması əsasən elektron formada həyata keçirildikdə, üzv dövlətlər elektron vasitələrdən istifadə edə bilməyən şəxslərin bu sənədlərə çıxışına şərait yaratmalı, məsələn, onların çap formasında olan sənədləri əldə etməsinə imkan yaratmalıdırlar.

2.4. Üzv dövlətlər lazımi hallarda Konvensiya sistemi və Məhkəmənin presedent hüququ haqqında bilgilərinə əldə edilməsinə şərait yaradan çap və/və ya elektron formada dərsliklərin və digər nəşrlərin mütəmadi istehsalını təşviq etməlidirlər.

2.5. Üzv dövlətlər Konvensiyanın mətninə, Məhkəmənin presedent hüququna çıxışı asanlaşdırmaq və onların yayılmasında əməkdaşlığa şərait yaratmaq üçün məhkəmə sisteminin müstəqilliyinə tam hörmət etmək şərti ilə məhkəmə sistemində, habelə dövlət idarəetmə orqanlarında, hüquq-mühafizə orqanlarında və hüquqşünasların peşə birliklərində əlaqələndirici şəxslərin təyin olunmasını təşviq etmək məsələsini nəzərdən keçirməlidirlər.

3. Koordinasiya və əməkdaşlıq

3.1. Üzv dövlətlər Avropa Şurasının qeyri-rəsmi dillərində mövcud olan Məhkəmə qərarlarının və qəraradlarının məlumat bazaları da daxil olmaqla, onların toplularının çap və ya elektron formada dərc olunması məqsədilə əməkdaşlıq imkanlarını nəzərdən keçirməlidirlər.

3.2. Üzv dövlətlər 1.8-ci bənddə qeyd olunan müvafiq maraqlı tərəflərlə və lazımi hallarda yuxarıda qeyd olunan sənədlərin tərcümə olunması, dərc edilməsi və yayılması istiqamətində təşəbbüslər və fəaliyyətlər göstərmək və ya onları əlaqələndirmək məqsədilə özəl sektorun subyektləri ilə proaktiv və müntəzəm əməkdaşlıq etməyi nəzərdən keçirməli və bu zaman maliyyə resurslarının ayrılmasında səmərəliliyin artırılmasına və səylərin birləşdirilməsinə nail olmağa və bir-birinin işini dolğunlaşdırmağa çalışmalıdırlar.

3.3. Üzv dövlətlər lazımi hallarda milli hakimiyyət orqanları arasında və lazım gəldikdə digər maraqlı tərəflər arasında dərc edilmiş və yayılmış sənədlərdə yer alan, milli kontekstdə onlar üçün aktual olan mövzular və məsələlərlə bağlı dialoq və görüşləri təşviq etməlidirlər ki, bunda da məqsəd milli hakimiyyət orqanları tərəfindən onların başa düşülməsinə və həyata keçirilməsinə kömək etməkdir.

4. Tərcümələrin keyfiyyəti

4.1. Üzv dövlətlər öz ölkələrinin dil(lər)inə tərcümələrin peşəkarlar tərəfindən və ya etibarlı elektron metodlar əsasında həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər.

5. Avropa Şurasının resursları

5.1. Bu Təvsiyənin həyata keçirilməsi məqsədilə üzv dövlətlər Avropa Şurası tərəfindən təqdim edilən resurslara, məsələn, HUDOC məlumat bazasına, HELP proqramına, eləcə də Avropa Şurasının müxtəlif orqanlarının və xidmətlərinin internet saytlarının ictimaiyyət üçün açıq olan hissələrinə effektiv çıxışı təşviq etməli və asanlaşdırmalıdırlar.

5.2. Üzv dövlətlər müvafiq hallarda bu Təvsiyənin həyata keçirilməsi və müvafiq milli hakimiyyət orqanları üçün Konvensiyanın sistemində dair təlimlərin keçirilməsi ilə bağlı Avropa Şurasının regional və ya ölkə üzrə xüsusi əməkdaşlıq proqramları tərəfindən təmin edilə bilən yardımın istənilməsinə və ondan tam istifadə edilməsinə xüsusi diqqət yetirməlidirlər.